

УДК 159.9

Яна Сергіївна ПОНОМАРЕНКО,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-3930>;

Дмитро Русланович ПОТУПАЛО,

студент 4 курсу факультету №6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ БРЕХЛИВОСТІ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ У ЮНАКІВ І ДІВЧАТ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Представлений теоретичний аналіз наукових джерел з проблематики брехливості та емоційного інтелекту. Емпірично досліджено особливості взаємозв'язку різних видів брехливості та емоційного інтелекту у хлопців та дівчат старшого підліткового віку.

Ключові слова: брехливість, емоційний інтелект, хлопці, дівчата, підлітковий вік.

Проблематика брехливості надзвичайно актуальна як для багатьох професійних сфер, так і для міжособистісних стосунків у цілому. На сьогоднішній день висвітлення проблеми брехливості здійснено у працях багатьох вчених, серед яких: Д. І. Дубровський, Н. Г. Любімова, В. Штерн, Ж. Дюпра, П. Екман та ін. Брехлива поведінка має велике значення у підлітковому віці. Саме цей вік є вирішальним для становлення самосвідомості.

Як зазначає С. Поварнін, стратегією брехуна може бути як досягнення, так і уникнення будь-яких наслідків. «Брехня – форма поведінки, яка полягає в навмисному спотворенні дійсності для досягнення бажаної мети чи прагнення уникнути небажаних наслідків. Там, де брехливість стає звичною формою поведінки, вона закріплюється і перетворюється на якість особистості» [1, с. 23].

У розумінні В. Знакова брехня – це умисна передача відомостей, що не відповідають дійсності [2, с. 11].

На основі аналізу систематизації досвіду теоретичних та експериментальних досліджень брехливості, як індивідуально-психологічної особливості особистості, виявлено, що брехливість являє собою складне структурне утворення, яке має гендерні особливості.

Одним з перших психологічних досліджень, що вказує на гендерні відмінності брехні і обману, було дослідження В. Штерна (1904).

Ним було встановлено відмінність між хлопчиками і дівчатками при розвитку у них правильності і точності у висловлюваннях в період від 7 до 14 років. До 10 років у дівчаток слабо розвивається правильність і точність у висловлюваннях, а з 10 років розвивається швидко і добре. У хлопчиків до 10 років точність і вірність у висловлюваннях зростає дуже сильно, а потім слабо [3].

Отже, брехлива поведінка у підлітковому віці формується на основі когнітивної (образ Я) і емоційно-оцінної складової (самооцінка) та впливає на ставлення як до себе, так і до оточуючих. Саме в цьому віці актуалізується потреба в усвідомленні себе особистістю, з характерними для неї можливостями, якостями, особливостями, і водночас зростає вимога до оточення відповідним чином ставитися до власної особистості, визнавати її, що й провокує та пояснює брехливу поведінку. Брехливість у підлітків виступає одним із способів досягнення цілей само ідентифікації та пошуку місця в соціумі.

Разом з тим, на даний момент вже визначені основні види неакадемічного інтелекту, а саме: соціальний, емоційний інтелект та психологічна розумність. Емоційний інтелект – це показник здатності усвідомлювати свої емоції та розуміти почуття інших людей. У психологічній науці дослідженням емоційного інтелекту займалися такі вчені як Д. Гоулман, П. Селовей, С. Рубінштейн, А. Леонтьєв, Д. Люсін.

Введення поняття емоційного інтелекту у психологічну науку сприяло інтенсивному зростанню кількості наукових досліджень, спрямованих на вивчення його характеристик, критеріїв оцінювання, особливостей розвитку тощо.

Д. В. Люсін трактує емоційний інтелект як «здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними» [4, с. 267]. Г. Г. Гарскова розглядає емоційний інтелект як «здатність розуміти відносини особистості, що репрезентуються в емоціях, і керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу» [5, с. 25].

Отже, емоційний інтелект – це вміння дати раду своїм і чужим емоціям: точно зрозуміти, оцінити і виразити їх, інтуїтивно передбачати, розвивати здатність до розуміння чужих емоцій.

Однак, в психологічній науці взаємозв'язок видів брехливості та емоційного інтелекту на даний момент ще недостатньо вивчений (особливо у гендерному аспекті). Тому метою нашого дослідження було виявити особливості взаємозв'язку різних видів брехливості та емоційного інтелекту у хлопців та дівчат старшого підліткового віку. Для досягнення поставленої мети у роботі використано наступні психодіагностичні методи: опитувальник «Ставлення до брехні»

І. П. Шкуратової та тест (опитувальник) емоційного інтелекту Д. В. Люсіна. Дослідження проводилося на виборці яку склали 70 чоловік: 35 дівчат та 35 хлопців, середній вік яких 16 років.

Результати дослідження взаємозв'язку різних видів брехливості з емоційним інтелектом у дівчат 15–17 років. У дівчат старшого підліткового віку такий вид брехні як етикетна брехня має певний взаємозв'язок з такою шкалою емоційного інтелекту як внутрішній емоційний інтелект. Отже дівчата, яким властиве використання етикетної брехні, здатні до розуміння власних емоцій та управління ними. У той же час, етикетна брехня у значній мірі має взаємозв'язок з розумінням емоцій. Це свідчить про те, що дівчата, які використовують етикетну брехню здатні до розуміння своїх і чужих емоцій. Отже, дослідження особливостей взаємозв'язків видів брехливості та емоційного інтелекту у дівчат старшого підліткового віку показало наступне, для дівчат характерним є взаємозв'язок між етикетною брехнею та внутрішнім емоційним інтелектом

Результати дослідження взаємозв'язку різних видів брехливості з емоційним інтелектом у хлопців 15–17 років. Було виявлено, що хлопці, які використовують брехню виправдання здатні до розуміння емоцій інших людей та до управління їх емоціями. Тому що брехня виправдання має взаємозв'язок з такою шкалою емоційного інтелекту як міжособистісний емоційний інтелект. Таким чином, дослідження особливостей взаємозв'язків видів брехливості та емоційного інтелекту у хлопців старшого підліткового віку показало наступне, для хлопців старшого підліткового віку характерним є взаємозв'язок між брехнею виправдання та міжособистісним емоційним інтелектом.

Перспективу для наступних досліджень представляє розгляд зміни динаміки гендерних особливостей взаємозв'язків різних видів брехливості та емоційного інтелекту.

Список бібліографічних посилань

1. Краткий психологический словарь / сост. Л. А. Карпенко ; под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. М. : Политиздат, 1985. 431 с.
2. Знаков В. В. Неправда, ложь и обман как проблемы психологии понимания. *Вопросы психологии*. 1993. № 2. С. 9–16.
3. Мясников А. Г. Проблема права на ложь. *Вопросы психологии*. 2007. № 6. С. 136–141.
4. Люсин Д. В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник Эм Ин. *Психологическая диагностика*. 2006. № 4. С. 3–22.
5. Гарскова Г. Г. Введение понятия «Эмоциональный интеллект» в психологическую теорию // *Ананьевские чтения : тез. науч.-практ. конф.*

(г. Санкт-Петербург, 26–28 окт. 1999 г.) / под ред. А. А. Крылова. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. С. 25–26.

Одержано 06.03.2019

Представлен теоретический анализ научных источников по проблематике лживости и эмоционального интеллекта. Эмпирически исследованы особенности взаимосвязи различных видов лживости и эмоционального интеллекта у парней и девушек старшего подросткового возраста.

Ключевые слова: лживость, эмоциональный интеллект, парни, девушки, подростковый возраст.

УДК 159.9

Яна Сергіївна ПОНОМАРЕНКО,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-3930>;

Вероніка Геннадіївна СУПРУН,

студентка 4 курсу факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПРОБЛЕМИ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Надано теоретичний зміст проблеми долаючої поведінки у гендерному аспекті. Емпіричне дослідження окресленої проблематики було направлено на вивчення стратегій долаючої поведінки як психологічного ресурсу у чоловіків та жінок.

Ключові слова: долаюча поведінка, чоловіки, жінки, стратегії долаючої поведінки.

Останнім часом в психологічних дослідженнях, присвячених вивченню процесів, які відбуваються внаслідок неблагополучних життєвих ситуацій, описується феномен копінг-поведінки (або психологічного додання /подолання). У зарубіжній психології останніх років проблеми психологічного додання – «coping behavior» присвячена значна кількість робіт. Потрібно вказати, що в останні роки у зв'язку зі збільшенням числа робіт в області психології додання, використовують науковий термін «копінг», розуміючи його як адаптивну, долаючу поведінку [1, с. 43].